

DEKLARACJA

III KONGRESU DEMOGRAFICZNEGO W POLSCE (2021–2022) POLSKA XXI WIEKU – WYZWANIA DEMOGRAFICZNE

Postulat organizowania kongresów demograficznych w związku z Narodowym Spisem Ludności i Mieszkań zgłoszony został w 2001 roku przez śp. prof. Zbigniewa Strzeleckiego Przewodniczącego Rządowej Rady Ludnościowej. **III Kongres Demograficzny** zorganizowano w latach 2021–2022 zgodnie z przesłaniami I Kongresu (2002) i II Kongresu (2012). III Kongres Demograficzny obraduje **pod honorowym patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy**.

Uzasadnieniem organizowania kongresów demograficznych jest trudna sytuacja ludnościowa Polski. Wyniki Narodowych Spisów Powszechnych Ludności i Mieszkań (2002, 2011, 2021) wskazują na utrwalenie zmian demograficznych niekorzystnych dla stanu i struktury ludności Polski. Od przelotu XX i XXI wieku utrwalają się zmiany w powstawaniu, rozwoju i trwałości rodzin oddziałujące na dzietność. Utrzymuje się niski poziom urodzeń. Obserwujemy krótszy czas trwania życia kobiet i mężczyzn niż w krajach Europy Zachodniej. Zmniejsza się liczba ludności. Wzrasta liczba i udział osób w starszych grupach wieku. Pogłębia się depopulacja na przygranicznych i peryferyjnych terenach Polski. Powiększa się nierównowaga między pokoleniami. Obserwowane w Polsce na przełomie XX i XXI wieku trendy demograficzne są podobne do notowanych w wielu państwach europejskich w trzech ostatnich dekadach XX wieku.

Uczestnicy III Kongresu Demograficznego w Polsce uznają, że:

- ciągłość i następstwo pokoleń jest sprawą zasadniczą dla znaczenia i miejsca naszego Narodu i Państwa we współczesnym świecie;
- za przyszłość demograficzną, za pozycję naszego Narodu i Państwa w cywilizowanym świecie wspólną odpowiedzialność ponosi: państwo i jego instytucje, obywatele i organizacje obywatelskie;
- konsekwentna realizacja programu zrównoważonego rozwoju kraju będzie sprzyjać wyrównaniu warunków życia, podniesieniu jego jakości oraz pożądanym zmianom demograficznym w Polsce;
- długofalowa, kompleksowa polityka ludnościowa państwa może wpływać na wzrost poziomu urodzeń, poprawę stanu zdrowia wszystkich generacji, wydłużenie czasu trwania życia ludzkiego, ograniczenie rozmiaru depopulacji na terenach przygranicznych i peryferyjnych;
- zmiany demograficzne nie muszą być zagrożeniem rozwoju; są pilnym wyzwaniem do podjęcia kompleksowych, długofalowych programów przeciwdziałających utracie równowagi międzypokoleniowej oraz barierom ograniczającym rozwój państwa.

Uczestnicy III Kongresu Demograficznego uznają, że nadrzędną zasadą w realizowanych programach jest:

- poszanowanie życia ludzkiego, ochrona godności i bezpieczeństwa każdego człowieka we wszystkich okresach jego życia;
- wspieranie w polskim społeczeństwie systemów wartości podnoszących etos rodziny, rodzicielstwa i małżeństwa;
- stworzenie rodzinom życzliwego i przyjaznego klimatu, promowanie pozytywnego wizerunku rodziny w przekazie medialnym, kulturowym i społecznym.

Uczestnicy III Kongresu Demograficznego za szczególnie istotne uważają:

- uznanie sytuacji demograficznej za obiektywne uwarunkowanie polityki gospodarczej i społecznej w państwie, regionie, środowisku lokalnym;
- stworzenie odpowiednich i stabilnych warunków rozwoju rodziny, sprzyjających zwiększeniu liczby urodzeń, zapewnienie dzieciom dobrych warunków opieki, nauki i rozwoju;
- utrwalenie i wzmocnienie długofalowej polityki rodzinnej państwa i samorządów; zwiększenie efektywnej pomocy rodzinom w wychowaniu dzieci;
- zapewnienie młodemu pokoleniu stałej pracy, stworzenie młodym pracownikom warunków rozwoju zawodowego, godziwych zarobków zapewniających systematyczne podnoszenie poziomu i jakości życia;
- włączenie pracodawców w tworzenie takiej organizacji pracy, która pozwoli pracownikom utrzymywać równowagę między obowiązkami zawodowymi i rodzinnymi;
- zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości publicznych usług ochrony zdrowia jako warunku poprawy stanu zdrowia i jakości życia ludności;
- obniżenie umieralności, wydłużenie trwania życia; wprowadzenie skutecznej prozdrowotnej edukacji oraz konsekwentna realizacja programów zdrowotnych;
- wspólnym obowiązkiem rodziny, samorządu i państwa jest stworzenie ludziom starszym warunków bezpiecznej, godziwej starości; zmniejszanie skali zagrożenia wykluczeniem społecznym, stworzenie warunków sprzyjających integracji w społeczeństwie; umocnienie międzygeneracyjnej odpowiedzialności za ludzi starszych wśród członków rodziny oraz poza nią;
- zagwarantowanie osobom starszym bezpieczeństwa socjalnego i powszechnie akceptowanej jakości życia; utrzymanie odpowiedniej infrastruktury i rozwiązań publicznych, które decydują o warunkach życia osób starszych, szczególnie wówczas, gdy indywidualne starania w przygotowaniu do starości okażą się niewystarczające;
- wypracowanie i wdrożenie powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego, który obejmie starsze osoby niesamodzielne; zagwarantuje opiekę niezdolnym do samodzielnej egzystencji;
- zapewnienie wszystkim pracującym oraz ich rodzinom ochrony ubezpieczeniowej gwarantującej prawo do emerytury oraz prawo do świadczenia w razie śmierci, choroby i wypadku, bez względu na formę zatrudnienia;
- systematyczne podnoszenie jakości kształcenia na wszystkich poziomach i we wszystkich formach edukacji; zapewnienie stałej poprawy jakości potencjału i kapitału ludzkiego; dostosowywanie kształcenia na wszystkich poziomach do postępującej cyfryzacji i zmian technologicznych;
- przekształcanie formalnej edukacji szkolnej w edukację trwającą całe życie, co zapewni zmianę kwalifikacji zawodowych pracowników oraz może istotnie wydłużyć okres aktywności zawodowej;
- powszechny dostęp wszystkich generacji do edukacji w różnych formach, co wpływa na jakość życia, kształtuje postawy, pożądane wzorce zachowań oraz stosunki społeczne;
- poprawę stanu bezpieczeństwa polskiego społeczeństwa, stałe eliminowanie przestępczości, zagrożeń bezpieczeństwa oraz przyczyn powodujących utratę zdrowia i życia obywateli;
- usuwanie i ograniczanie wpływu chaosu w przestrzennym zagospodarowaniu kraju na warunki oraz jakość życia rodzin w Polsce;
- opracowanie i wdrożenie długofalowej polityki migracyjnej uwzględniającej cele rozwoju ludnościowego oraz zasady zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego; przeciwdziałanie emigracji oraz depopulacji na terenach przygranicznych i peryferyjnych państwa;
- monitorowanie migracji zarobkowej; tworzenie warunków włączenia się migrantów do życia społecznego z poszanowaniem wartości społeczeństwa przyjmującego;
- przygotowanie państwa na sytuacje kryzysów migracyjnych wywołanych czynnikami zewnętrznymi (tj. wojny, katastrofy naturalne);
- opracowanie i wdrożenie programu zmiany sytuacji ludnościowej na terenach wyludniających się; podnoszenie atrakcyjności osiedleńczej, wspieranie celowego osadnictwa na terenach wyludnionych.

Uczestnicy III Kongresu Demograficznego uznają, że sprostanie wyzwaniom demograficznym Polski na XXI wiek wymaga powszechnie akceptowanej przez polskie społeczeństwo, kompleksowej, stabilnej i długofalowej polityki ludnościowej, której celem jest:

- zachowanie rozwoju ludności gwarantującego ciągłość i następstwo pokoleń;
- ochrona rodzicielstwa oraz funkcji prokreacyjnej rodziny jako podstawy rozwoju ludności;
- poszanowanie życia ludzkiego, godności każdej osoby oraz praw obywateli;
- poprawa jakości życia wszystkich generacji; powszechny dostęp do wysokiej jakości usług ochrony zdrowia, edukacji, opieki oraz wsparcia dla szczególnych grup ludności;
- dostosowanie rozwoju społecznego i ekonomicznego do uwarunkowań demograficznych.

Uczestnicy III Kongresu Demograficznego w Polsce wskazują, że:

- konferencje kongresowe przyczyniły się do upowszechnienia wiedzy o sytuacji demograficznej w Polsce, w Europie i na świecie oraz o jej znaczeniu w rozwoju państwa. Potwierdziły, że uwarunkowania i konsekwencje zmian demograficznych wymagają systematycznych badań, inicjowania długookresowych, kompleksowych, interdyscyplinarnych programów badawczych i upowszechniania ich wyników, a także edukacji demograficznej społeczeństwa i prowadzenia szerokiej debaty publicznej;
- silnym impulsem inicjującym zainteresowanie społeczeństwa współczesnymi procesami demograficznymi, ich znaczeniem w Polsce, w Europie, na świecie są konferencje naukowe III Kongresu, informacje statystyczne oraz wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, wyniki badań i materiały analityczne;
- merytoryczny dorobek III Kongresu Demograficznego jest powszechnie dostępnym bogatym zasobem wiedzy, który może służyć opracowaniu programów polityki ludnościowej na wszystkich szczeblach zarządzania państwem;
- realizacja zadań polityki ludnościowej wymaga trwałej mobilizacji i zaangażowania nie tylko instytucji państwa, samorządów, środowisk naukowych, ale także obywateli, organizacji społecznych i zawodowych;
- warunkiem realizacji długofalowej polityki ludnościowej jest uzyskanie powszechnej akceptacji polskiego społeczeństwa.

Uczestnicy III Kongresu Demograficznego uważają, że poprawa sytuacji ludnościowej w Polsce:

- będzie możliwa, gdy warunki społeczne i ekonomiczne będą sprzyjać powstawaniu rodzin, realizacji planów prokreacyjnych młodego pokolenia. Poprawa sytuacji ludnościowej może nastąpić, gdy powstaną warunki do łączenia pracy zawodowej z życiem rodzinnym oraz z realizacją rodzinnych i prokreacyjnych planów, ambicji i aspiracji. Rodzina wychowująca dzieci potrzebuje bezpiecznych warunków, powszechnie dostępnych, na wysokim poziomie usług opieki, ochrony zdrowia, edukacji, warunków do rozwoju uzdolnień dziecka. Kształtowanie warunków sprzyjających życiowym wyborom i priorytetom rodzinnym młodego pokolenia wymaga uwzględnienia – w polityce państwa i samorządów – skutecznej pomocy w realizacji wszystkich funkcji rodziny oraz zaspokojenia potrzeb związanych z rozwojem i wychowaniem dzieci. Sprzyjająca rodzinie sytuacja społeczna musi obejmować wszystkie pokolenia w rodzinie oraz wszystkie wymiary życia rodzinnego, poszanowanie autonomii, wartości i etosu rodziny;
- może nastąpić w wyniku zmniejszenia zachorowalności, umieralności, wydłużenia czasu trwania życia Polaków w zdrowiu; dzięki zdecydowanej, konsekwentnej i atrakcyjnej edukacji prozdrowotnej obejmującej wszystkie pokolenia. Dzięki realizacji programów zdrowia publicznego, konsekwentnej, rzetelnej realizacji zadań podstawowej opieki zdrowotnej oraz deklarowanych programów zdrowotnych, zlikwidowania różnic środowiskowych i przestrzennych w dostępie do usług ochrony zdrowia;
- może nastąpić w wyniku realizacji długofalowej polityki migracyjnej zgodnej z celami zrównoważonego rozwoju ludności oraz potrzebami społeczeństwa i gospodarki;
- może nastąpić wskutek przeciwdziałania emigracji polskich obywateli; depopulacji na terenach przygranicznych i peryferyjnych; zapobiegania problemom na rynku pracy; racjonalnego zarządzania imigracją zarobkową; konsekwentnej realizacji stabilnego programu zachęcającego Polaków do powrotu do kraju.

Uczestnicy III Kongresu Demograficznego w Polsce zwracają się do:

- **społeczeństwa** polskiego z przestaniem o poważnym zagrożeniu potencjału biologicznego Narodu;
- **władz publicznych**, organizacji obywatelskich, kościołów i związków wyznaniowych, pracodawców, społeczności lokalnych i związków zawodowych z apelem o podjęcie skoordynowanych działań polityki społecznej, gospodarczej i ludnościowej, które mogą zahamować niekorzystne procesy i zjawiska demograficzne. Odwrócenie niekorzystnych tendencji ludnościowych wymaga działań obejmujących: procesy tworzenia, funkcjonowania i rozwoju rodzin przez rozrodczość, procesy migracyjne, poprawę stanu zdrowia wszystkich generacji, ograniczanie umieralności, poprawę warunków sprzyjających aktywnej i godnej starości;
- **władz państwa** o opracowanie w formie ustawy oraz wdrożenie „Narodowego Programu Polityki Ludnościowej” z wyeksponowaną w strukturze administracji rządowej i samorządowej polityką rodzinną;
- **uczestników** III Kongresu Demograficznego o wykorzystanie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, analizy statystyczne i badania Głównego Urzędu Statystycznego, zgromadzonych i powszechnie dostępnych materiałów Kongresu, postulatów zawartych m.in. w Deklaracji Kongresowej, w Przestaniu Komitetu Nauk Demograficznych PAN oraz w zgłoszonych w trakcie obrad III Kongresu.

Uczestnicy III Kongresu Demograficznego w Polsce uznają, że:

III Kongres Demograficzny wniósł cenne wartości poznawcze dotyczące uwarunkowań, przebiegu oraz konsekwencji procesów demograficznych w Polsce, w Europie i na świecie. Dzięki zaangażowaniu mediów publicznych upowszedniono wiedzę o sytuacji demograficznej.

Uczestnicy III Kongresu Demograficznego w Polsce postulują stworzenie warunków do zorganizowania kolejnego – **IV Kongresu Demograficznego w Polsce**.

III Kongres Demograficzny w Polsce 2021–2022

Warszawa, 12 grudnia 2022 r.